

Rom for dialog og dialogiske rom for elevmedvirkning

Skaftun, Sønneland og Berge, 2023.

Lesesenteret, UiS / språkløyper.no

Illustrasjon: Matilda Wiklund

Det er stor forskjell på norske klasserom, men i det store bildet er det ikke til å komme bort fra at det er lite rom for dialog der elevene bidrar substansielt. Dette bildet er heller ikke noe norsk særtilfelle, men snarere en del av et enda større bilde av at tradisjonell praksis er svært motstandsdyktig mot reformer og ambisjoner om endring. Tradisjonell praksis hviler på en antakelse om at kunnskapen finnes bevart i fagtradisjoner, og at skolens oppgave er å formidle (eller tradere) denne kunnskapen til stadig nye elever.

Selve formidlingen er i mindre grad problematisert; det handler om lærerens formidlingsevne, kan vi si, og om elevenes læringsevne.

Forsøkene på fornyelse har vært mange, men de har noen viktige fellestrekk. Det viktigste, kanskje, er innsikten i at læring i større grad er en langsom prosess der elevene selv må få anledning til å bearbeide fagstoffet språklig. Dette er tanker som mange vil kjenne igjen, og mange vil også være helt enige i dem. Å omsette dem til klasseromspraksis er imidlertid langt mer krevende, noe som viser igjen i forskning. En amerikansk forsker, Ned Flanders, formulerte i 1967 det han kalte tre regler om to tredjedeler i klasserommet: to tredjedeler av tiden er helklassesamtale; læreren snakker i to tredjedeler av tiden i helklassesamtale; og to tredjedeler av denne tiden er ren formidling av faglig innhold. Disse reglene er fremdeles relevante beskrivelser av mange klasserom, hvor elevene i liten grad bruker stemmen og språket sitt aktivt til å tenke seg inn i faget.

Hvis vi tar på alvor at læring er en tolkningsprosess, så virker det meningsfylt å utvide rommet for dialogisk deltakelse. I tillegg til å styrke vilkårene for læring, er det en måte å aktivere eleven på, og å styrke muligheten for elevmedvirkning i det som skjer på skolen. Det er imidlertid ikke bare til å stige ned fra talerstolen og si til klassen at ordet er fritt, og det er heller ikke tale om å fordrive forelesningen som form fra skolen, men snarere om å utvide det typisk litt trange rommet for dialog, steg for steg. Å etablere klasserommet som et sted der elevene har noe å si og har lyst til å si noe, er en stor og sammensatt oppgave. Ikke minst handler det om tillit til at vi oppriktig ønsker å høre og forstå hva de har å si til de spørsmålene vi løfter frem. Problemorientert undervisning er et mål i seg selv, men det er også et middel nettopp til å engasjere elevene i faglige samtaler.

En måte å lage rom for dialog på, er å sette av tid til spesifikke former for dialogiske rom, altså aktiviteter hvor samtalen et stykke på vei er et mål i seg selv. Gruppearbeid er ingen ny organiseringsform i norsk sammenheng, ei heller par- og gruppesamtaler. Ikke desto mindre er dette aktiviteter som bør rammes inn på en måte som gir elevene reell innflytelse på læringsdiskursen, altså ikke som stramt regissert oppgaveløsningsaktivitet. Da kan arbeidsmåten få en renessanse. I elevstyrte gruppesamtaler er terskelen for å snakke lavere for mange elever, og i løpet av en gruppesamtale på 5-10 minutter vil hver av elevene få sagt mer enn de får anledning til å si i løpet av en hel uke med ordinær undervisning som veksler mellom helklasse og individuelt arbeid.

Det er mye å hente ved å gi oss selv muligheten til å erfare hva som skal til for å åpne det dialogiske handlingsrommet, før vi flytter arbeidet ut i klasserommet. Det kan vi gjøre ved å sette oss sammen som kollegaer der vi leser en litterær tekst, og utforsker den sammen. Det er viktig at instruksjonen er så åpen som dette; "utforsk teksten sammen" eller "hva handler teksten om?". Det har nemlig en sentral hensikt – det er et viktig sted å begynne for å legge til rette for tilsvarende utforskende samtaler i elevgrupper. Nå er det mye forskning og erfaring som viser at både elever og lærere i stor grad reagerer veldig positivt på denne arbeidsmåten; de setter pris på anledningen til å diskutere fritt i møte med tekster, og samtalene blir typisk preget av høyt engasjement og kreativitet og faglig substans.